

Izydor Borkiewicz

Sposoby i granice szerzenia kultu Sług Bożych

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 15/1-2, 327-341

1972

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Z PRAKTYKI SĄDOWEJ

Sposoby i granice szerzenia kultu Sług Bożych

Postulatorzy spraw beatyfikacyjnych nie mają zazwyczaj większych trudności w zebraniu dowodów świadczących o praktykowaniu cnót chrześcijańskich w stopniu heroicznym przez Sługę Bożego. Nie nasuwa się zbyt wiele trudności i wątpliwości przy zbieraniu pism Sługi Bożego, ale budzi się obawa, czy postulator czyni wszystko co jest w jego mocy, aby szerzyć kult prywatny S, B. lub też czy nie czyni czegoś, co miałyby znamiona kultu publicznego zakazanego dekretem papieża Urbana VIII z dnia 5 lipca 1634 r.

W celu ułatwienia pracy zarówno postulatorom jak i promotorom wiary, którzy z urzędu obowiązani są czuwać nad tym, by Sługom Bożym nie oddawano czci należnej błogosławionym lub świętym, podjąłem próbę wskazania sposobów i granic szerzenia kultu Sług Bożych.

I. Pojęcie i podział kultu oddawanego świętym

Kult religijny oddawany świętym polega na uznaniu doskonałości cnoty, świętości, łaski i chwały, jaką Bóg obdarzył świętych i wyrażeniu tego uznania przez odpowiednie akty, zewnętrzne¹.

Kult religijny oddawany świętym może dotyczyć samych osób lub rzeczy, które są symbolem tychże osób, lub mają pewną styczność lub związek z osobą czczoną np. kult obrazów, rzeźb, posągów oraz relikwii w ścisłym lub szerokim znaczeniu².

Kanon 1256 mówiący o kulcie publicznych brzmi następująco: „Cultus, si deferatur nomine Ecclesiae a personis legitime ad hoc deputatis et per actus ex Ecclesiae institutione Deo, Sanctis ac Beatis tantum exhibendos, dicitur publicus: sin minus privatus”.

Jak więc wynika z treści wyżej przytoczonego kanonu, Kościół dzieli kult na publiczny i prywatny zaznaczając, że to co nie stanowi kultu publicznego jest kultem prywatnym.

¹ *Cześć Boża, Świętych i Aniołów*. W: Podręczna Encyklopedia Kościelna, t. 5—6, s. 290.

² Por. ks. W. Grana t: *Eschatologia*, Lublin 1962 s. 320.

Chociaż treść kanonu jest jasna, to jednak jego interpretacja nasuwa wiele trudności. Skoro bowiem na kult publiczny składają się takie elementy jak:

- a) działanie w imieniu Kościoła,
 - b) przez osoby prawnie do tego wyznaczone
 - c) i przez akty ustanowione w tym celu przez Kościół,
- to w jaki sposób z kanonem 1256 pogodzić kan. 2057 i następne, z których treści wynika, że czynności przejawiające kult publiczny mogą wykonywać osoby nie upoważnione do tego przez Kościół i w imieniu własnym a nie Kościoła.

Niektórzy kanoniści usiłowali więc twierdzić, że tekst kan. 1256 należy rozumieć inaczej a mianowicie, że na kult publiczny składają się takie elementy jak:

- a) działanie w imieniu Kościoła,
- b) przez osoby, którym z samego prawa przysługuje wykonywanie określonych funkcji liturgicznych,
- c) przez czynności, które z ustanowienia Kościoła mają się odnosić jedynie do czci Boga, świętych lub błogosławionych³.

Ini natomiast są zdania, że kult publiczny ma miejsce wtedy, kiedy wykonany jest:

- a) w imieniu Kościoła przez osoby prawnie do tego wyznaczone np. ksiądz do odprawiania Mszy św. (kan. 802), mniszki do odmawiania św. Oficjum (AAS, 43 (1951) 17),
- b) przez akty ustanowione przez Kościół,
- c) kiedy wierni zbierają się wspólnie w publicznym miejscu⁴.

Jeszcze inni kanoniści uważają, że w kan. 1256 zamiast partykuły „et” należy umieścić „vel”. Wtedy bowiem będzie można mówić o kulcie publicznym i w takich wypadkach, gdy oddaje go jakkolwiek osoba wykonując akty ustanowione przez Kościół do oddawania czci świętym⁵.

Nie należy także zapominać o istnieniu kan. 2000, w którym prawodawca wyróżnia „kult publiczny” oraz „kult publiczny i kościelny”. Z analizy tekstu wynika, że kult publiczny może mieć miejsce wtedy, kiedy osoby do tego nie upoważnione wykonują czynności ustanowione przez Kościół do uczczenia świętych, natomiast kult publiczny i kościelny ma miejsce wtedy, kiedy zastosuje się ściśle brzemienie kan. 1256⁶.

³ M. Machejek — W. Padacz: *Sprawy beatyfikacyjne na terenie diecezji*, Poznań 1957 s. 63; Coronata: *Institutiones Iuris Canonici*, Marietti 1951 t. 2 s. 153.

⁴ Regatillo: *Institutiones Iuris Canonici*, Santander, wyd. 6. 1961 t. 2 s. 86—87.

⁵ Vermeersch — Creusen: *Epitome Iuris Canonici*, Bruxellis 1954 t. 2 s. 406—407.

⁶ Jone: *Commentarium in Codicem Iuris Canonici*, Paderborn 1954 t. 2 s. 447—448.

II. Czynności uważane przez Kościół za akty kultu publicznego

W oparciu o dekret papieża Urbana VIII, dzieło papieża Benedykta XIV *De Servorum Dei beatificatione et Beatorum canonizatione* oraz treść procesów prowadzonych przez Kongregację Obrzędów *per viam cultus* możemy stwierdzić, jakie czynności Kościół uważa za przejaw kultu publicznego. Czynności te mogą być wykonywane przez władzę kościelną, lub przez wiernych.

A) Do czynności wykonywanych przez władzę kościelną należą:

1. Wyrażenie zgody ze strony Stolicy Apostolskiej lub Ordynariusza miejsca na oddawanie kultu publicznego Słudze Bożemu⁷, czy to z własnej inicjatywy, czy też na skutek interwencji osób zainteresowanych⁸.
2. Udzielenie pozwolenia, polecenie lub uczestnictwo w obrzędach wyniesienia ciała (*elevatio corporis*) papieża lub jego legata, albo ordynariusza miejsca⁹.
3. Zatwierdzenie uchwały synodu plenarnego w sprawie oddawania czci należnej świętym S.B. lub włączenie życiorysu Sługi Bożego do akt świętych¹⁰.
4. Udzielenie odpustu za nawiedzenie grobu Sługi Bożego lub w dniu jego uroczystości¹¹.
5. Pozwolenie na budowę kościoła, kaplicy, ołtarza ku czci Sługi Bożego¹².
6. Erygowanie bractwa pobożnego związku lub stowarzyszenia ku czci Sługi Bożego oraz obdarzenie tychże duchowymi przywilejami¹³.
7. Udzielenie pozwolenia na publiczne noszenie relikwii Sługi Bożego przez osoby prywatne lub w czasie uroczystych modłów, procesji i pielgrzymek¹⁴.

B) Czynności dokonywane przez wiernych:

1. Umieszczenie ciała Sługi Bożego pod mensą ołtarzową lub pochowanie pod ołtarzem¹⁵.
2. Uroczyste wyniesienie ciała Sługi Bożego polegające na przeniesieniu z miejsca, w którym zostało pogrzebane i umieszczeniu go w kościele lub kaplicy w miejscu, gdzie zazwyczaj oddaje się cześć świętym lub umieszczenie między relikwiami świętych¹⁶.

⁷ AAS 17 (1925) 386.

⁸ AAS 19 (1927) 318.

⁹ Giuseppe L'öw: *Canonizzazione*. W: *Enciclopedia Cattolica*, t. 3 kol. 576—577.

¹⁰ Jak wyżej, kol. 577.

¹¹ AAS 11 (1919) 181—182.

¹² *Codex pro Postulatoribus*, Roma 1929, wyd. 4 s. 241.

¹³ AAS 11 (1919) 181—182; 13 (1921) 445; 14 (1922) 18.

¹⁴ Por. przyp. 12.

¹⁵ AAS 1 (1909) 307; 11 (1919) 184; 19 (1927) 214.

¹⁶ AAS 1 (1909) 307; 19 (1927) 214 i 318; 20 (1928) 41 i 305.

3. Wystawienie ciała Sługi Bożego do publicznej czci¹⁷.
4. Umieszczenie ciała na ołtarzu, przez co Sługa Boży odbiera cześć należną świętym i błogosławionym¹⁸.
5. Przechowywanie relikwii między relikwiami świętych lub błogosławionych, a czasem w miejscu, gdzie spoczywały relikwie tychże¹⁹, np. relikwie S.B. Łukasza Belludi złożono w trumnie marmurowej, w której spoczywało ciało św. Antoniego z Padwy po kanonizacji.
6. Wystawienie do publicznej czci relikwii w ścisłym jak i szerokim znaczeniu²⁰.
7. Noszenie relikwii Sługi Bożego podczas publicznych modłów lub procesji²¹.
8. Rozdawanie relikwii Sługi Bożego wiernym lub do innych kościołów i kaplic²².
9. Nadawanie tytułu: „Święty”, „Błogosławiony” Słudze Bożemu. Może to mieć miejsce w czasie kazań, przemówień, modlitw, w życiorysach Sługi Bożego, w pracach historycznych i naukowych²³.
10. Wydawanie drukiem książek, artykułów, zawierających opisy cnót, męczeństwa, objawień i cudów zdziałanych za wstawiennictwem Sługi Bożego, jeżeli nie posiadają aprobaty Ordynariusza miejsca²⁴.
11. Umieszczenie elogiów w kościele, przy grobie lub innym publicznym miejscu, wystawiających cnoty i życie Sługi Bożego oraz cuda zdziałane za jego wstawiennictwem u Boga²⁵.
12. Odmawianie oficjum lub odprawianie Mszy św. o Duchu św., albo wotywy o jakimś świętym w dniu pogrzebu Sługi Bożego zamiast oficjum defunctorum i Mszy św. za zmarłego²⁶.
13. Obchodzenie zewnętrznych uroczystości, traktowanie rocznicy śmierci Sługi Bożego jako święta, w którym należy uczestniczyć we Mszy św. oraz powstrzymać się od prac służebnych²⁷.

¹⁷ Por. przyp. 12.

¹⁸ AAS 11 (1919) 182. Relikwie br. Ugolina z zakonu augustianów umieszczono w złotej trumnie na ołtarzu, a pod ołtarzem znajdowały się relikwie sw. męczenników Antoniego i Antonina.

¹⁸ W Krakowie w kościele Bożego Ciała w trumnie na ołtarzu umieszczone są relikwie Stanisława Kazimierczyka zwanego błogosławionym.

¹⁹ AAS 19 (1927) 214.

²⁰ Benedykt XIV, *De Servorum Dei beatificatione et Beatorum canonizatione*, lib. II, c. XIII, 10.; AAS 1 (1909) 755; 11 (1919) 184; 19 (1927) 318; 20 (1928) 48 i 305.

²¹ AAS 13 (1921) 106.

²² AAS 10 (1918) 105; 11 (1919) 181—182; 14 (1922) 18; 19 (1927) 318.

²³ AAS 1 (1909) 754; 17 (1925) 386.

²⁴ Dekret Urbana VIII, patrz *Fontes*, I, 213; Benedykt XIV dz. cyt. lib. II, c. XI, 13.

²⁵ AAS 1 (1909) 497; 13 (1921) 445; 15 (1923) 172.

²⁶ Zob. przyp. 12.

²⁷ AAS 1 (1909) 166; 10 (1918) 105; 14 (1922) 18; 20 (1928) 14 i 305.

14. Odmawianie oficjum brewiarzowego i odprawianie Mszy św. na cześć Sługi Bożego²⁸.
15. Umieszczenie imienia Sługi Bożego w kalendarzu liturgicznym lub martyrologium czy to powszechnym czy partykularnym²⁹.
16. Umieszczenie imienia Sługi Bożego w litanii odmawianej nawet przez niewielką społeczność, np. przez jedną rodzinę zakonną, czy nawet mieszkańców jednego domu zakonnego³⁰.
17. Odprawianie publicznych modlitw w celu uproszenia interwencji Sługi Bożego u Pana Boga³¹.
18. Zamawianie Mszy św. na cześć Sługi Bożego³².
19. Malowanie obrazów, rzeźbienie rzeźb, posągów Sługi Bożego z aureolą, promieniami, lub takie przedstawienie Sługi Bożego, jakby od całej jego postaci wychodziła jakaś światłość³³.
20. Umieszczenie przy podobiznie Sługi Bożego napisu „Święty” czy „Błogosławiony”³⁴.
21. Umieszczanie obrazów, rzeźb, posągów Sługi Bożego i aureolą lub promieniami na ołtarzu nawet prywatnym³⁵.
22. Przedstawianie na obrazach Sługi Bożego z symbolami z jakimi przedstawia się świętych czy błogosławionych, np. z lilią w ręce, z palmą gdy chodzi o męczennika, z Dzieciątkiem Jezus na rękę, albo przedstawianie objawień Sługi Bożego³⁶.
23. Palenie świec lub innego światła na grobie Sługi Bożego³⁷.
24. Okadzanie grobu Sługi Bożego³⁸.
25. Umieszczenie na grobie Sługi Bożego lub w pobliżu wotów, tablic z podziękowaniami za otrzymane łaski, obrazów przedstawiających otrzymane łaski za wstawiennictwem Sługi Bożego³⁹.
26. Umieszczanie na grobie lub w pobliżu obrazów przedstawiających fakty z życia Sługi Bożego⁴⁰.
27. Urządzanie pielgrzymek do grobu Sługi Bożego⁴¹.

²⁸ AAS 17 (1925) 386; 20 (1928) 41.

²⁹ AAS 1 (1909) 497; 14 (1922) 28; 19 (1927) 215 i 318; 20 (1928) 41.

³⁰ AAS 19 (1927) 318.

³¹ AAS 13 (1921) 107; 20 (1928) 41.

³² AAS 13 (1921) 107.

³³ *Fontes*, I, 213; AAS 1 (1909) 755; 10 (1918) 105; 11 (1919) 184; 20 (1928) 305.

³⁴ jak wyżej.

³⁵ *Fontes*, I, 213; AAS 10 (1918) 105.

³⁶ Por. AAS 13 (1921) 445.

³⁷ *Fontes*, I, 213; AAS 10 (1918) 105; 14 (1922) 18.

³⁸ Zob. przyp. 12.

³⁹ *Fontes*, I, 213; AAS 1 (1909) 755; 13 (1921) 106; 20 (1928) 305.

⁴⁰ jak wyżej.

⁴¹ Z tego względu, że pielgrzymkę urządza się do miejsc świętych słynących cudami i łaskami, zob. *Podręczna Encyklopedia Kościelna* t. 31—32, s. 26; AAS 13 (1921) 107; 17 (1925) 386.

28. Budowanie kościołów, kaplic, ołtarzy pod wezwaniem Sługi Bożego⁴².
29. Nazywanie instytucji, stowarzyszeń, obiektów rozmaitych imieniem świętego lub błogosławionego, skoro jest on tylko Sługą Bożym lub zmarłym w opinii świętości⁴³.
30. Obranie Sługi Bożego patronem jakiego miasta lub okolicy⁴⁴.
31. Przybieranie imienia Sługi Bożego na chrzcie lub w czasie bierzmowania, czy też z racji obłóczyn zakonnych⁴⁵.
32. Wykonywanie aktów publicznych w rocznicę śmierci Sługi Bożego lub na skutek innych okoliczności np. rozdzielanie jałmużny, wspieranie bractw i stowarzyszeń założonych pod wezwaniem Sługi Bożego itp.⁴⁶.
33. Dokonywanie fundacji lub legatów w celu szerzenia kultu Sługi Bożego⁴⁷.
34. Składanie specjalnych ofiar w pieniądzu lub naturze z okazji rocznicy śmierci Sługi Bożego np. ofiarowanie wosku, wina, płodów, ziemi itp.⁴⁸.

III.. *Prywatny kult Sług Bożych*

Osoby zainteresowane wyniesieniem na ołtarze jakiegoś Sługi Bożego powinny mieć na uwadze z jednej strony konieczność szerzenia kultu Sługi Bożego, z drugiej zaś strony dekrety papieża Urbana VIII oraz dotychczasową praktykę Kongregacji Obrzędów, aby szerząc kult Sługi Bożego unikać czynności, które Kościół uważa za przejaw kultu publicznego, lub jego bezpośrednią przyczynę.

Należy więc troszczyć się o to, by kult prywatny Sługi Bożego coraz bardziej wzrastał, by wierni coraz częściej uciekali się do Boga za wstawieniem Sługi Bożego i przyczyniali się do jego beatyfikacji.

1. Śmierć osoby cieszącej się świętością

Kiedy umrze osoba ciesząca się za życia opinią świętości, należy zwrócić uwagę na to, by przy powiadomieniu o śmierci nie zaznaczać, że to była osoba święta, że praktykowała cnoty w stopniu heroicznym. Nie można specjalnie zapraszać poszczególnych osób, lub zachęcać wiernych do udziału w obrzędach pogrzebowych w tym celu, aby fakt ich obecności wykorzystał na przyszłość jako stwierdzenie istnienia kultu od momentu śmierci Sługi Bożego.

⁴² AAS 10 (1918) 105; 11 (1919) 184; 19 (1927) 214; 20 (1928) 305.

⁴³ AAS 11 (1919) 181—182.

⁴⁴ AAS 20(1928) 41.

⁴⁵ AAS 1 (1909) 755; 17 (1925) 386; 19 (1927) 214 i 318; 20 (1928) 305.

⁴⁶ AAS 11 (1919) 181—182.

⁴⁷ AAS 1 (1909) 755.

⁴⁸ B e n e d y k t XIV, dz. cyt. lib. II, c. III, 15.

Do udowodnienia opinii świętości istniejącej od momentu śmierci danej osoby skutecznie przyczyni się zebranie wszystkich listów i telegramów kondolencyjnych, nekrologów oraz wspomnień pośmiertnych.

Godny uwagi i zanotowania jest także fakt zachowania się wiernych przy zwłokach osoby zmarłej w opinii świętości. Bardzo często wierni w celu wyrażenia swoich przekonań składają do trumny kwiaty, obrazki świętych, pocierają dewocjonalia o ciało zmarłego, czasem zabierają z trumny kawałki ubioru zmarłego.

Tego rodzaju zachowanie się wiernych świadczy na korzyść istniejącej opinii świętości.

2. Obrzędy pogrzebowe

O powszechności opinii o świętości życia zmarłej osoby świadczy także w pewnym sensie liczba osób biorących udział w pogrzebie. Jeżeli w obrzędach pogrzebowych biorą udział dostojnicy kościelni czy państwowi, trzeba zwrócić uwagę, czy ich obecność jest dowodem przyjaźni, jaką byli związani z osobą zmarłą, spłaceniem długu wdzięczności, czy też oddaniem czci osobie zmarłej ze względu na jej świętość życia.

Jeżeli przepisy liturgiczne nie pozwalają na odprawienie Mszy św. żałobnej w dniu pogrzebu, to należy zaznaczyć w gromadzonych dokumentach w jakim kolorze odprawił kapłan Mszę św. i dlaczego. W przeciwnym bowiem wypadku wierni po latach mogą twierdzić o istnieniu kultu publicznego w czasie obrzędów pogrzebowych.

3. Grób osoby zmarłej w opinii świętości

Jeżeli przewiduje się prowadzenie procesu beatyfikacyjnego to ciało osoby zmarłej w opinii świętości można pochować w takim miejscu, gdzie jest łatwy dostęp dla wiernych. I tak np. jeżeli osoba zmarła należała do rodziny posiadającej wspólny grobowiec, to można ją pochować w osobnym grobowcu.

Można także pochować zwłoki w krypcie kościelnej lub w krypcie kaplicy, pod posadzką kościoła czy kaplicy⁴⁹.

Wprawdzie kan. 1205 § 2 zabrania grzebać ciała zmarłych w kościele z wyjątkiem ciała papieża, kardynała, biskupa rezydencjalnego, opata lub prałata udzielnego, najbliższych członków rodziny królewskiej, ale na podstawie orzeczenia Komisji Interpretacyjnej z dnia 16 października 1919 r. możemy twierdzić, że można grzebać ciała zmarłych w kryptach lub pod posadzką kościelną, jeżeli miejsca te nie są przeznaczone do wykonywania kultu publicznego i kościelnego⁵⁰.

⁴⁹ Regatillo: *Institutiones Iuris Canonici*, Santander 1962, t. 2, s. 46.

⁵⁰ AAS 11 (1919) 478.

Jeśli z braku odpowiedniego miejsca wypadnie urządzić grób w pobliżu ołtarza, to trzeba pamiętać, że ciało zmarłego powinno być pochowane pod posadzką przynajmniej w odległości jednego metra od ołtarza w linii poziomej⁵¹.

W wypadku, kiedy zajdzie konieczność pochowania ciała pod ołtarzem, należy wybudować podwójne sklepienie zgodnie z zarządzeniem Stolicy Apostolskiej⁵².

Grób może być zamknięty z góry płytą kamienną lub marmurową podobnie jak grobowce na cmentarzu. Nad grobem można umieścić podobiznę osoby zmarłej w opinii świętości lub Sługi Bożego. Pod podobizną można umieścić datę urodzenia i śmierci oraz nazwisko i imię. Jeżeli rozpoczął się proces beatyfikacyjny, to można umieścić także tytuł „Sługa Boży” a po ogłoszeniu dekretu o heroicznosci cnót tytuł „Czcigodny Sługa Boży”.

Należy unikać wszelkich zbytecznych napisów zwłaszcza tego rodzaju, które mówią o świętości życia, heroicznosci cnót i o cudach działanych za wstawiennictwem u Boga pogrzebanej w danym miejscu osoby.

Jeżeli wierni przynoszą kwiaty na grób Sługi Bożego by w ten sposób podkreślić przekonanie o jego świętości, to akt taki nie jest przejawem publicznego kultu. Kult publiczny prawdopodobnie byłby wtedy, kiedy w określone dni w roku przyozdabiano by grób Sługi Bożego na polecenie władzy czy to kościelnej czy też świeckiej⁵³.

Wierni na skutek otrzymanej łaski za wstawiennictwem Sługi Bożego zaznaczają swoją wdzięczność umieszczając na grobie wota, tabliczki z podziękowaniami, zapalają świece. Tego rodzaju akty w myśl dekretu papieża Urbana VIII są aktami kultu publicznego. Należy więc czuwać, by wola, podziękowania, specjalne tablice, obrazy wyrażające otrzymane łaski były umieszczone w miejscu niedostępnym dla wiernych.

Co do palenia świec na grobie Sługi Bożego to można na skutek zwyczaju trwającego od niepamiętnych lat uważać dekret Urbana VIII za nieobowiązujący tam, gdzie przestrzeganie zakazu jest niemożliwe, lub bardzo utrudnione⁵⁴, tymbardziej, że w naszym kraju pali się świece na grobach wszystkich zmarłych.

Należy także zwrócić uwagę na to, by na grobie Sługi Bożego nie umieszczać rzeźb lub figur Pana Jezusa, Matki Najświętszej, jakiegoś świętego lub błogosławionego. W razie bowiem uzyskania cudownego uzdrowienia wierny może twierdzić, że więcej modlił się do osób świętych aniżeli za wstawiennictwem Sługi Bożego.

⁵¹ *Leges Ecclesiae* t. 2, kol. 2144—2145, n. 1715 odpowiedź Kongregacji Obrzędów z dnia 15 października 1942 r.

⁵² *Collectio authentica decretorum S. R. C.*, n. 4100 ad V z dnia 18 lipca 1902 r.

⁵³ *Benedykt XIV*, dz. cyt. lib. II, c. XII, 15.

⁵⁴ Trzeba się troszczyć o to, by nie osłabić kultu prywatnego.

W celu odostępnienia wiernym nawiedzenia grobu osoby zmarłej w opinii świętości, lub Sługi Bożego można jego doczesne szczątki przenieść ze wspólnego grobowca lub z cmentarza do kościoła, kaplicy czy też na cmentarz kościelny⁵⁵, tego rodzaju obrzęd może także przyczynić się do wzmożenia kultu prywatnego. Ekshumacji jednak należy dokonać tylko za zgodą Ordynariusza miejsca⁵⁶.

4. Obrazki, rzeźby i figury Sługi Bożego

Wierni dowiadując się o życiu i cnotach Sługi Bożego pragną posiadać jego podobiznę. Zainteresowani szerzeniem się kultu prywatnego powinni postarać się o sporządzenie obrazków, fotografii, czy innego rodzaju podobizn, by jak najszersze kręgi wiernych mogły się stać ich posiadaczami. Przy produkcji podobizn Sługi Bożego należy jednak uważać, by nie były przedstawione z aureolą czy też promieniami. Dla uniknięcia pomyłki należy podobizną podpisać używając tytułu: zmarły w opinii świętości, Sługa Boży, Czcigodny Sługa Boży w zależności od tego, w jakim stadium znajduje się proces beatyfikacyjny.

Można także podobizny Sług Bożych wymalować na ścianach kościoła czy kaplicy i umieszczać je w witrynach, ale czynić to należy w taki sposób, by wierni nie mieszały tych podobizn z podobiznami świętych i nie oddawali tym podobiznom czci należnej Świętym czy Błogosławionym⁵⁷.

Obrazów Sługi Bożego nie można umieszczać na ołtarzu nawet prywatnym sporządzonym w prywatnej kaplicy. To samo odnosi się do rzeźb i innego rodzaju podobizn⁵⁸.

Jeżeli artysta w nastawie ołtarzowej przedstawia grupę osób np. oddających cześć Panu Jezusowi, Matce Bożej lub jakiemuś świętemu, albo też przedstawia świętego w otoczeniu osób jeszcze nie wyniesionych na ołtarze, to w takiej grupie można umieścić podobiznę Sługi Bożego. Tego rodzaju praktyka nie sprzeciwia się dekretowi papieża Urbana VIII⁵⁹.

Dla bezpieczeństwa, by nie postąpić wbrew przepisom Stolicy Apostolskiej, trzeba mieć na uwadze twierdzenie papieża Benedykta XIV, że obrazy przedstawiające ważniejsze wydarzenia z życia Sługi Bożego

⁵⁵ Benedykt XIV, dz. cyt. lib. II, c. XIV, 7.

⁵⁶ Kan. 1214; AAS 20 (1928) 262.

⁵⁷ *Collectio authentica decretorum S. R. C.* n. 3835 z dnia 27 sierpnia 1884 r.; np. w kościele gimnazjalnym w Jaśle na ścianach są umieszczone mozaikowe podobizny Sług Bożych: bpa Pelczara. ks. Balickiego, ks. Markiewicza, O. Maksimilliana Kolbe, ks. Augusta Czartoryskiego, brata Alberta, Królowej Jadwigi i Anieli Salawy.

⁵⁸ Benedykt XIV, dz. cyt. lib. II, c. XIV, 6.

⁵⁹ *Collectio authentica decretorum S. R. C.* t. 4 s. 401 — 402.

można umieszczać w kościele czy kaplicy, ale tego rodzaju obrazy wnoszą z sobą początki kultu publicznego⁶⁰.

Nie można także przedstawiać podobizny Sługi Bożego z symbolami, z którymi zazwyczaj przedstawia się świętych lub błogosławionych np. z lilią czy palmą w rękę, z Dzieciątkiem Jezus na rękę itp.⁶¹.

5. Słowo mówione w sprawie życia i cnót Sługi Bożego

Żywe słowo bardzo skutecznie wpływa na utwierdzenie się i poszerzenie kultu prywatnego. Wierni bowiem przekonani faktami z życia Sług Bożych zaczynają ich naśladować, szukają ich wstawiennictwa w podobnych sytuacjach życiowych w jakich znajdowali się Słudzy Boży. Stąd też postulator powinien troszczyć się, by słowo żywe na temat życia i cnót Sługi Bożego brzmiało jak najczęściej.

Nic nie stoi na przeszkodzie, by na ten temat wygłaszać kazania z okazji rocznicy śmierci Sługi Bożego lub z innej okazji np. urządzenie modłów o jego beatyfikację, podawanie przykładów z życia Sługi Bożego w czasie rekolekcji czy misji oraz kazań okolicznościowych⁶².

Przy spotkaniu z grupami wiernych można przemówić, by zapoznać wiernych z postacią Sługi Bożego i jego działalnością.

Można urządzać pogadanki z dziećmi czy młodzieżą tak na lekcjach religii jak też z innej okazji.

Do utwierdzenia i poszerzenia kultu skutecznie pomagają odpowiednio przygotowane akademie, słuchowiska, przedstawienia sceniczne.

6. Książki i artykuły dotyczące Sługi Bożego

Zgodnie z poleceniem zawartym w dekrecie papieża Urbana VIII, wszystkie książki, artykuły dotyczące życia, praktykowania cnót, działalności, objawień, cudów i łask dokonanych za wstawiennictwem Sługi Bożego muszą posiadać aprobatę Ordynariusza miejsca.

W wypadku gdyby Ordynariusz miał wątpliwość czy tego rodzaju książki lub artykuły mogą otrzymać aprobatę, a nie ma w diecezji odpowiednich teologów, to może w tej sprawie odnieść się do Stolicy Apostolskiej⁶³.

Przy wydawaniu książek, pisaniu artykułów i publikowaniu innego rodzaju materiałów należy zwrócić uwagę, czy publikacje dokonuje się przed lub w czasie toczącego się procesu beatyfikacyjnego na terenie diecezji, czy też w momencie kiedy Stolica Apostolska przejęła sprawę prowadzenia procesu w swoje ręce⁶⁴.

⁶⁰ B e n e d y k t XIV, dz. cyt. lib. II, c. XIV, 1.

⁶¹ Może to bezpośrednio przyczynić się do kultu publicznego, por. AAS 13 (1921) 445.

⁶² B e n e d y k t XIV, dz. cyt. lib. II, c. XIV, 4.

⁶³ Tamże, lib. II, c. XI, 13.

⁶⁴ Praktyka procesowa stwierdza, że wprowadzenie sprawy na forum

W momencie kiedy proces beatyfikacyjny toczy się na forum Kongregacji do Spraw Świętych wyżej wspomnianych pism nie wolno publikować bez uzyskania „nihil obstat” Generalnego Promotora Wiary, jego zastępcy lub adsesota Kongregacji⁶⁵.

Należy się także zatroszczyć o to, by nie wydawać życiorysów Sług Bożych w takiej formie, która mogłaby spowodować u wiernych przekonanie, że dany Sługa Boży jest już wyniesiony na ołtarze, np. umieszczanie życiorysów Świętych, Błogosławionych i Sług Bożych z przeznaczeniem na każdy dzień roku. Włączenie bowiem życiorysu Sługi Bożego do życiorysów świętych uchodzi za przejaw kultu publicznego⁶⁶.

Przy opracowaniu życiorysów Sług Bożych należy zwrócić uwagę na staranne zebranie dokumentacji, wykorzystanie jej i przedstawienie faktów z życia Sługi Bożego zgodnie ze stanem faktycznym. Trzeba bowiem wskazać wiernym, że świętość życia to wierna i wytrwała współpraca z łaską Bożą mimo piętrzących się przeciwności.

W pismach dotyczących życia i cnót należy czuwać, by nie postąpić wbrew dekretowi Urbana VIII, a mianowicie nie można nadawać Słudze Bożemu tytułu święty lub błogosławiony. Nie można także stwierdzać, że praktykowane cnoty przez Sługę Bożego były z pewnością cnotami w stopniu heroicznym, albo że objawienia zawarte w pismach Sługi Bożego posiadają charakter nadprzyrodzony, a łaski otrzymane za pośrednictwem Sługi Bożego są cudami. Słusznie zaznacza papież Benedykt XIV, iż można podkreślać w pismach, że w taki sposób jak żył Sługa Boży i działał, postępowali święci, że sposób w jaki Sługa Boży praktykował cnoty można nazwać heroicznym⁶⁷.

Autor życiorysu Sługi Bożego powinien na wstępie zastrzec się, że nie chce uprzedzać wyroków Stolicy Apostolskiej w wydawaniu sądu na temat świętości życia Sługi Bożego, aktualności jego posłannictwa natomiast można podkreślać i powoływać się na opinię ludzi poważnych. Można także i należy zaznaczyć jaki pożytek osiągną wierni przez wyniesienie na ołtarze Sługi Bożego⁶⁸.

Z chwilą kiedy osoby zainteresowane zechcą opublikować pisma Sługi Bożego, winny mieć na uwadze fakt, że zbyt obszerne komentarze i wyjaśnienia mogą się przyczynić do niewłaściwego zrozumienia pism Sługi Bożego. Należy więc kierować się tu wielką roztropnością, by troską o szerzenie kultu nie zaszkodzić samej sprawie.

Kongregacji dla Spraw Świętych następuje nie z chwilą przesłania akt procesu diecezjalnego do Kongregacji, ale dopiero po wydaniu przez Kongregację dekretu o wprowadzeniu sprawy na forum Kongregacji.

⁶⁵ Kan. 1387; *Collectio authentica decretorum S. R. C.* 2617; Benedykt XIV, dz. cyt. lib. II, c. XI §§ 6 i 7.

⁶⁶ Giuseppe Löw, art. cyt. kol. 576.

⁶⁷ Benedykt XIV dz. cyt. lib. II, c. XIII, 1.

⁶⁸ Wyjaśnienia Matki Teresy Kalkstein C. R., która przysłała autorowi nominację na postulatora sprawy S. Zofii Czarneckiej C. R.

Jeżeli proces Sługi Bożego trwa, to bez zgody Stolicy Apostolskiej nie można cytować treści aktów procesu. Z dekretu z dnia 12 lutego 1909 r. wynika, że gdyby ktoś po publikacji procesu diecezjalnego wykorzystał do publikacji materiał procesowy, to w takim wypadku nie działa wbrew powyższemu dekretowi⁶⁹.

Materiału, który może wpłynąć na dalszy przebieg procesu beatyfikacyjnego, nie można publikować bez zgody Kongregacji do Spraw Świętych jeżeli toczy się na forum tejże Kongregacji⁷⁰.

7. Kult relikwii Sługi Bożego

Relikwii w ścisłym tego słowa znaczeniu to jest ciała, jego części, kości i prochów Sługi Bożego nie można wystawiać do publicznej czci, nie można ich przechowywać razem z relikwiami świętych i błogosławionych⁷¹. Nie można także rozdawać relikwii Sługi Bożego wiernym, by je prywatnie czcili⁷².

Wierni niejednokrotnie domagają się od postulatora, by dał im jakieś relikwie Sługi Bożego. Nic nie stoi na przeszkodzie, by w takim wypadku dać wiernym relikwie w szerszym tego słowa znaczeniu jak np. cząsteczkę szaty Sługi Bożego, przedmioty, których używał Sługa Boży. Jeżeli dokonywano ekshumacji to można wiernym dać cząstki z przesćcieradła używanego przy ekshumacji, obrazki jakie zachowały się w trumnie, kawałki drzewa z trumny, w której pogrzebane było ciało Sługi Bożego.

Bardzo często zdarza się, że wierni modląc się na grobie Sługi Bożego biorą ziemię z jego grobu lub kwiaty i przykładają w miejsce, gdzie najbardziej odczuwają ból w przekonaniu, że w takich wypadkach wstawiennictwo Sługi Bożego będzie skuteczniejsze. Tego rodzaju praktykom nie należy przeszkadzać. Trzeba jednak czuwać, by grób Sługi Bożego nie został naruszony, a w razie uszkodzenia natychmiast dokonano naprawy.

8. Modlitwy

Modlitwa może być: publiczna, prywatna wspólna i indywidualna⁷³. Modlitwa publiczna ma miejsce wtedy, kiedy w imieniu Kościoła

⁶⁹ W dekrecie Kongregacji Obrzędów z dnia 12 lutego 1909 r. wyraźnie jest zaznaczone: „quorum... manus apposuit Sacra Rituum Congregatio”.

⁷⁰ Ustna informacja O. Antoniego Ricciardi'ego, Generalnego Postulatora Zakonu Braci Mniejszych Konwetuálních.

⁷¹ B e n e d y k t XIV, dz. cyt. lib. II, c. XIII, 10.

⁷² Jak wyżej.

⁷³ Jak wyżej, lib. II, c. VII, 5.

osoba przez Kościół wyznaczona przewodniczy modlitwie wiernych lub modli się w ich intencji.

Modlitwa prywatna jest wtedy, kiedy wierni modlą się w imieniu własnym lub innych, ale w modlitwie nie przewodniczy osoba wyznaczona do tego przez Kościół⁷⁴.

Zarówno modlitwa publiczna jak i prywatna może być modlitwą wspólną czy indywidualną.

Publiczne modlitwy można odprawiać tylko w intencji rychłej beatyfikacji Sługi Bożego, w intencji tych, którzy są zaangażowani w procesie beatyfikacyjnym, w intencji szerzących kult Sługi Bożego i uciekających się do wstawiennictwa Sługi Bożego u Boga.

Nie wolno natomiast odprawiać Mszy św. ku czci Sługi Bożego, lub w intencji dziękczynnej Słudze Bożemu za otrzymane łaski⁷⁵.

Przy przyjmowaniu intencji mszalnych należy wiernym mówić o tym, że Msza św. może odprawić się w intencji uproszenia u Boga jakiejś łaski za wstawiennictwem Sługi Bożego, lub w intencji podziękowania Bogu za otrzymane łaski za wstawiennictwem Sługi Bożego.

Kapłan może publicznie modlić się z okazji rozmaitych nabożeństw o beatyfikację Sługi Bożego. Nie może jednak odprawiać publicznych modłów na grobie Sługi Bożego, jeżeli jest ubrany w szaty liturgiczne⁷⁶.

Aby nie zaszkodzić sprawie, nie powinien kapłan czy kleryk przewodniczyć jakimkolwiek modlitwom na grobie Sługi Bożego, gdyż może powstać wątpliwość, czy przypadkiem nie wykonano aktów zakazanych dekretem Urbana VIII.

Natomiast należy zachęcać wiernych do modlitwy prywatnej na grobie Sługi Bożego. Gorliwa bowiem modlitwa może wyprosić u Boga za wstawiennictwem Sługi Bożego jakiś cud tak bardzo potrzebny do przeprowadzenia beatyfikacji.

Nie uważa się za publiczną modlitwę, jeżeli wierni należący do jakiegoś stanu lub zawodu, zebrani przy grobie Sługi Bożego, odmawiają wspólnie modlitwę o beatyfikację lub o łaskę u Boga za wstawiennictwem Sługi Bożego.

W celu podsyceń gorliwości wiernych w modlitwie można od czasu do czasu powiadomić wiernych o otrzymanych łaskach od Boga za wstawiennictwem Sługi Bożego, czy to przez odczytywanie w czasie nabożeństw podziękowań i prośb lub udostępnienie wiernym wiadomości na temat otrzymanych łask za wstawiennictwem Sługi Bożego.

Treść modlitw o rychłą beatyfikację oraz o uproszenie łask za wstawiennictwem Sługi Bożego musi posiadać zatwierdzenie Ordynariusza miejsca.

⁷⁴ Jak wyżej.

⁷⁵ AAS 1 (1909) 166; 17 (1925) 386; 20 (1928) 41.

⁷⁶ Jest to bowiem akt kultu publicznego, por. AAS 10 (1918) 105; 19 (1927) 107.

9. Instytucje założone przez Sługę Bożego lub pod jego patronatem

Rozwój, owocność dzieła, jego pożytek dla Kościoła, instytucja, której początek dał Sługa Boży świadczą w pewnej mierze o realizacji planów Bożych przez Sługę Bożego. Fakt ten może się przyczynić do pobudzenia wiernych do wykonywania dobrych uczynków, do życia bardziej doskonałego, do troski o uświęcenie własne i drugich. Wszystko to może spowodować szybszy i pomyślniejszy przebieg procesu beatyfikacyjnego. Dlatego osoby zainteresowane procesem powinny troszczyć się, by dzieło założone przez Sługę Bożego wzrastało, o ile to możliwe realizowało wszystkie wytyczne Sługi Bożego.

Czasem plany Sługi Bożego nie mogły być zrealizowane z powodu istniejących przeszkód i dopiero po śmierci Sługi Bożego jego plany realizują inni, lub zakładają rozmaitego rodzaju instytucje i organizacje pod wezwaniem Sługi Bożego. Nie jest to zabronione, przeciwnie poleca się tego rodzaju działalność, byleby Słudze Bożemu nie przypisywano takiego patronatu, do jakiego mają prawo Święci i Błogosławieni.

10. Urządzenie muzeum

Bliższe zetknięcie się wiernych z przedmiotami, których używał Sługa Boży w swoim życiu, z jego pismami, korespondencją, dziełami sztuki wykonanymi przez Sługę Bożego, zapoznanie się z jego działalnością, dziełami i sposobami apostołstwa może bardzo skutecznie przyczynić się do wzrostu kultu i szukania wstawiennictwa Sługi Bożego u Boga.

Dlatego w miarę możliwości należy gromadzić rozmaite pamiątki po Słudze Bożym, fotografie, portrety z poszczególnych okresów życia, podobizny osób bardzo blisko żyjących ze Sługą Bożym, zwłaszcza tych, którzy wpłynęli na ukształtowanie wewnętrzne Sługi Bożego lub tych, którzy udoskonalili się czy też nawrócili na skutek działalności Sługi Bożego.

Muzeum Sługi Bożego z pewnością spełni swoje zadanie, jeżeli przewodnik zwróci uwagę nie tylko na wyjaśnienie dotyczące eksponatów, ale skieruje myśl zwiedzających na sprawy dotyczące życia wewnętrznego, zachęci do praktykowania cnót, naśladowania Sługi Bożego i szukania jego wstawiennictwa u Boga.

11. Pomoc materialna dla procesu

Jak wiadomo koszta procesu beatyfikacyjnego znacznie przerastają możliwości osób zainteresowanych procesem. Dlatego też należy troszczyć się nie tylko o szerzenie kultu prywatnego, ale i o środki materialne, gdyż na skutek braku funduszy niektóre procesy Sług Bożych nie posuwają się naprzód.

Specjalne legaty czy fundacje przeznaczone na szerzenie kultu Sługi Bożego były uważane za przejawy kultu publicznego⁷⁷.

Nie uważa się jednak za akt kultu publicznego powstanie specjalnej organizacji mającej na celu zbieranie potrzebnych funduszy na sprawy beatyfikacyjne. Przeciwnie w czasach kiedy kurczą się majątki wielkich tego świata jaknajbardziej jest wskazanym, by z drobnych ofiar szerokiego kręgu wiernych utworzyć potrzebny fundusz na pokrycie kosztów procesu beatyfikacyjnego.

12. Mieszkanie Sługi Bożego

Należy zwrócić uwagę, by mieszkanie, w którym przebywał Siuga Boży nie posiadało charakteru sakralnego. Można nad wejściem umieścić napis, że w tym pokoju mieszkał Sługa Boży, można z mieszkania zrobić muzeum, ale nie można mieszkania Sługi Bożego przed ukończeniem procesu beatyfikacyjnego zamienić na kaplicę⁷⁸.

o. Izidor Borkiewicz O F M Conv.

UZUPEŁNIENIE

W artykule: Bp W. Wójcik, *Synody polskie w latach 1918—1968 na tle ustawodawstwa synodalnego w Polsce*, Prawo kanon. 13 (1970) nr 3—4 opuszczono na s. 161: 1938 — Kraków Synod Archidiecezjalny Krakowski 20—21 września 1938 r., „Notificationes e Curia Principis Metropolitae Cracoviensis A. D. 1939 Nr IV—V” s. 45—91. S. 47—49: uchwały Synodu Archidiecezjalnego, w 12 punktach nawiązujących do Synodu Plenarnego z 1936 r.; s. 50—64: przemowy synodalne Księcia Metropolity; s. 65—77: przebieg Synodu; s. 78/81: przemówienie ks. A. Bystrzcnowskiego; s. 81—88: członkowie Synodu; s. 89—91: porządek nabożeństw i obrad synodalnych.

Nadesłano do redakcji:

Ks. Antoni Kielbasa SDS, Salwatorianie na Ziemiach Zachodnich i północnych 1945—1970, Rzym 1970 16° ss. 80.

⁷⁷ AAS I (1909) 755; 11 (1919) 181—182.

⁷⁸ Benedykt XIV, dz. cyt. lib. II, c. XIV, 7.